

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

OPŠTA GIMNAZIJA

Predmetni program
PSIHOLOGIJA
II razred

Podgorica

2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA.....	3
B. ODREĐENJE PREDMETA	3
C. CILJEVI PREDMETA	4
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA.....	4
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA.....	5
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	16
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA.....	18
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA.....	19
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA.....	21

A. NAZIV PREDMETA

PSIHOLOGIJA

B. ODREĐENJE PREDMETA

Psihologija je nauka koja proučava psihičke pojave i ponašanje pojedinca i time je povezana sa svim područjima ljudskog života i sa različitim aspektima ljudske djelatnosti. Za zdrav i ispunjen život svakom je pojedincu potrebno da upozna sebe, da razumije procese koji su u osnovi njegove sazajne djelatnosti, njegovih osjećanja, namjera, težnji i na kraju, njegovog ponašanja. Saznanja do kojih je došla savremena psihologija ne samo da nam pomažu da upoznamo sebe, već nas informišu o efikasnim mjerama za samokontrolu i usmjeravanje naših emocija, motiva, naše sazajne djelatnosti, našeg ponašanja i naših odnosa sa drugim ljudima. Polazeći od toga, ciljevi učenja psihologije u gimnaziji kreću se u tri pravca. Jedan je, usvajanje naučnih objašnjenja o funkcionisanju našeg psihičkog života, o psihološkim pojavama i ponašanju pojedinca. Drugi se odnosi na korišćenje tih znanja za samospoznaju i razumijevanje postupaka drugih ljudi. Treći cilj je posvećen upotrebi psiholoških saznanja za unapređivanje vlastite ličnosti i odnosa sa drugima.

a) Položaj, priroda i namjena predmeta

Predmet Psihologija u opštoj gimnaziji izučava se u drugom razredu sa dva časa sedmično.

b) Broj časova i oblici nastave

Za realizaciju programa predviđena su 2 časa sedmično (70 časova tokom nastavne godine). Predlaže se 58 časova (83% od ukupnog vremena) za realizaciju obaveznih sadržaja programa i 12 časova (17% od ukupnog vremena) za realizaciju jedne ili više tema koje se planiraju u školi.

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80–85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
II	2	70	58	12	23	47

Predlažemo da nastavnik opredijeli 23 časa za realizaciju teorijske nastave, za učenje novog gradiva, a 47 časova (oko 67% od ukupnog vremena) aktivnostima koje su dominantnije usmjerene na podsticanje učenika¹ da samostalno i/ili u grupi primjenjuju psihološka saznanja u školi i svakodnevnom životu (kreativni rad, istraživački rad, analize, prezentacije, eseji, scenski nastup i slično).

¹ Svi izrazi koji se u ovom materijalu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

C. CILJEVI PREDMETA

Učenje sadržaja ovog predmeta nije cilj po sebi, da učenici jedino upoznaju i usvoje najvažnije psihološke činjenice, pojmove i definicije. Stečena znanja bi učenicima pomogla da bolje upoznaju sebe, svoje osobine, namjere i mogućnosti, da nauče da kontrolišu i upravljaju svojim željama, emocijama i ponašanjem, i konačno, da osvijeste potrebu o stalnom unapređivanju sopstvene ličnosti i okruženja.

Saznajni ciljevi predmeta Psihologija u opštoj gimnaziji su da učenici:

- ovladaju **metodama naučne spoznaje** i nauče da razlikuju naučno od nenaučnog objašnjenja psiholoških pojava, procesa i ponašanja jedinke;
- razumiju organsku osnovu i način funkcionisanja **saznajnih psihičkih funkcija**, opažanja, učenja, pamćenja, mišljenja kako bi unaprijedili vlastito kognitivno funkcionisanje i sposobnost rješavanja problema;
- upoznaju vlastite **mogućnosti i individualne razlike** među ljudima kako bi više cijenili osobnost i individualnost svake ličnosti;
- upoznaju osnovne **dinamičke procese**, motive i emocije koje nas pokreću i usmjeravaju, kao i teškoće na koje se neminovno nailazi na putu do cilja, kako bi naučili da ih kontrolišemo i svjesno upravljamo njima;
- analiziraju različite pristupe u objašnjenju pojma **ličnost**, njen razvoj i zrelost, kao i odstupanja od uobičajenog i normalnog ponašanja;
- razumiju međuzavisnost pojedinca i njegovog **socijalnog okruženja** (drugih ljudi, različitih grupa i organizacija).

Kroz proces učenja predmeta Psihologija kod učenika je važno podsticati sljedeće osobine, sposobnosti, vještine, stavove i vrijednosti:

- samostalno prikupljanje i obradu informacija iz domena psihologije;
- samostalno analiziranje i interpretiranje osnovnih psiholoških saznanja;
- primjenu stečenih psiholoških znanja u rješavanju svakodnevnih problema;
- inicijativnost, stvaralačko i kritičko mišljenje;
- tolerantnost i argumentovan dijalog;
- sposobnost saradnje i timskog rada;
- sposobnost moralnog rasuđivanja i odgovornog postupanja;
- promovisanje načela humanosti i vrijednosti života u demokratskom društvu.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Budući da psihologija kao nauka i struka proučava čovjeka kao biološko i socijalno biće, ona ostvaruje vezu sa prirodnim i društvenim naukama, a posebno sa biologijom i sociologijom. Prilikom izučavanja

psihologije, koriste se saznanja iz oblasti fizike, fiziologije, hemije i biologije na jednoj strani, kao i iz oblasti filozofije, sociologije, istorije, umjetnosti, jezika i književnosti s druge.

Pored ciljeva psihologije, učenje ovog predmeta treba da doprinese ostvarenju i pojedinih međupredmetnih tema, među kojima, posebno: zdravstvenom obrazovanju i vaspitanju i obrazovanju za (o) ljudskim pravima.

Sadržaji koji su pogodni za realizaciju međupredmetne teme zdravstveno obrazovanje i vaspitanje su: mentalno zdravlje, frustracije, konflikti, stres, nivo tolerancije na frustraciju, konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na frustraciju i stres. Ciljeve međupredmetne teme građansko obrazovanje i vaspitanje moguće je realizovati kroz sadržaje koji se odnose na razvoj ličnosti i njenih karakteristika kroz socijalizaciju, te na individualne razlike i sposobnosti.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

Obrazovno-vaspitni ishod 1 <i>Učenik će moći da odredi mjesto psihologije u sistemu prirodnih i društvenih nauka.</i>
Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none">– definiše predmet psihologije i objasni njen teorijski i praktični značaj;– uporedi različite pristupe u shvatanju predmeta, cilja i metoda psihologije;– odredi položaj psihologije u sistemu društvenih i prirodnih nauka;– odredi polje primjene i značaja osnovnih teorijskih i primijenjenih psiholoških disciplina (njihov predmet i cilj istraživanja), te područje rada psihologa/psihološkinja.
Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda a) Sadržaji/pojmovi: <ul style="list-style-type: none">– predmet psihologije;– psihološke discipline;– uloga psihologa u različitim organizacijama (vrtić, škola, klinika i dr.). b) Aktivnosti učenja Učenici: <ul style="list-style-type: none">– na konkretnim primjerima određuju sličnosti i razlike psihologije i srodnih naučnih disciplina (npr. filozofije, sociologije, fiziologije...);– po izboru, predstavljaju jednu psihološku disciplinu (npr. ulogu i značaj psihopatologije ili psihologije rada...);– istražuju strukturu udžbenika i raščlanjuju sadržaje koji pripadaju pojedinim psihološkim disciplinama;– na osnovu intervju sa psiholozima (iz različitih područja djelovanja: kliničke, pedagoške, socijalne psihologije i dr.), sačinjavaju izvještaj o području rada i ključnim izazovima ove profesije. Može se organizovati i gostovanje nekog od stručnjaka (iz određene psihološke oblasti) koji bi učenicima direktno predočio svoja profesionalna iskustva;– gledaju video o značajnim ličnostima psihologije (predstavnicima različitih psiholoških pravaca) i diskutuju o stanovištima i kritikama upućenim njihovim teorijama.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P1.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Učenik će moći da razlikuje naučne od nenaučnih objašnjenja psiholoških činjenica.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni ulogu pojedinih metoda istraživanja u psihologiji (introspekcije, posmatranja, eksperimenta);
- navede karakteristike i oblast primjene pojedinih instrumenta za prikupljanje podataka u psihološkim istraživanjima: intervju, upitnik, skala procjene i test...
- opiše i/ili izradi nacrt jednostavnog psihološkog istraživanja (eksperimentalno i neeksperimentalno istraživanje);
- kritički vrednuje valjanost pojedinih psiholoških nalaza (razlikuje naučno od nenaučnog objašnjenja psiholoških fenomena).

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- metode istraživanja (introspekcija, posmatranje, eksperiment);
- tehnike istraživanja (intervju, upitnik, skala procjene, test).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- samostalno ili u grupi predstavljaju oblast primjene i ulogu pojedinih metoda istraživanja u psihologiji (introspekcija, posmatranje, eksperiment);
- prikupljaju i analiziraju informacije o najpoznatijim psihološkim eksperimentima;
- samostalno ili u grupi predstavljaju karakteristike i oblast primjene pojedinih instrumenta za prikupljanje podataka u psihološkim istraživanjima: intervju, upitnik i test...
- pod mentorstvom nastavnika izrađuju jednostavan nacrt psihološkog istraživanja;
- pod mentorstvom nastavnika izrađuju i primjenjuju jednostavan protokol za vođenje intervjua (ili anketni upitnik);
- analiziraju metrijske karakteristike testova za provjeru znanja iz psihologije (nastavnik može ustupiti primjere vlastitih testova);
- na konkretnim primjerima kritički vrednuju valjanost pojedinih psiholoških nalaza (razlikuju naučno od nenaučnog objašnjenja psiholoških fenomena).

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Učenik će moći da objasni organske osnove psihičkog života.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše građu nervnog sistema (neuron, nervna vlakna, nervni putevi, djelovi nervnog sistema);
- objasni ulogu nervnog i endokrinog sistema u psihičkom životu pojedinca;
- razlikuje funkcije koje su dominantno pod kontrolom desne i lijeve hemisfere mozga;
- primjerima prikaže međuzavisnost određenih fizioloških procesa i psihičkih funkcija.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- organske osnove psihičkog života;
- centralni nervni sistem (CNS);
- periferni nervni sistem (PNS);
- endokrini sistem i hormoni.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- gledaju video o razvoju nervnog sistema (kraći video snimci se mogu naći na Youtube kanalu);
- shematski prikazuju osnovne djelove nervnoga sistema (CNS; PNS) i analiziraju njihovu ulogu u nastanku i odvijanju psihičkih procesa;
- identifikuju pojedine žlijezde i hormone koje one luče, i objašnjavaju njihovu ulogu u psihičkom životu čovjeka (zaključuju o organskoj osnovi adolescentnih kriza);
- na konkretnim primjerima analiziraju uticaj oštećenja određenih djelova nervnog sistema (usljed povreda, bolesti ili hirurških intervencija) na psihičke funkcije.

d) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Učenik će moći da ocijeni doprinos i međuzavisnost različitih činilaca psihičkog razvoja čovjeka (ulogu nasljeđa, sredine i aktivnosti jedinke).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- razlikuje karakteristike filogenetskog i ontogenetskog razvoja čovjeka;
- kritički analizira valjanost nativističkog, odnosno empirističkog objašnjenja razvoja čovjeka;
- kroz primjere objasni uticaj nasljeđa i sredine na razvoj psihičkih funkcija i osobina;
- ponudi dokaze (argumente) u prilog interakcionističkog gledišta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- razvoj psihičkog života (filogenetski i ontogenetski);
- tumačenja razvoja čovjeka (nativizam/empirizam/interakcionizam);
- činioci razvoja: biološki (nasljeđe i sazrijevanje), sredinski (fizički i socijalni); aktivnost jedinke.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- predstavljaju karakteristike filogenetskog i ontogenetskog razvoja čovjeka;
- na konkretnim primjerima diskutuju i argumentuju suprotstavljena gledišta nativizma i empirizma (npr., Polgarova teorija genija i/ili film „Tri identična stranca“);
- predstavljaju vlastiti razvojni put (ulogu nasljeđa i sazrijevanja; značaj sredine; uloga aktivnosti jedinke);
- na primjerima ličnog iskustva ili iz literature, filma i sl. (npr. Helen Keler) utvrđuju argumente koji idu u prilog interakcionističkog shvatanja razvoja čovjeka.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Učenik će moći da objasni procese opažanja i pažnje.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- ocijeni ulogu opažanja;
- objasni osnovna načela procesa opažanja (čula i adekvatne draži);
- objasni ulogu spoljašnjih (osobine i raspored draži) i unutrašnjih (fiziološke i psihološke karakteristike onoga koji opaža) činilaca opažanja;
- odredi karakteristike i osnovne činioce pažnje;
- na osnovu saznanja o opažanju i pažnji unaprijedi svoju saznavnu djelatnost (npr. školsko učenje).

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- opažanje;
- pažnja.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepoznaju i analiziraju osnovne čulne organe i vrste draži (adekvatna i neadekvatna draž, pragovi draži);
- na primjeru konkretnog opažaja apstrahuju osjete kako bi stekli jasniji uvid u cjelovitost opažanja;
- shematski prikazuju put od draži do opažaja na primjeru konkretnog čula (draž, čulni organ, receptor, nervni put, senzorna zona, asocijativna zona kore velikog mozga);
- na primjeru vlastitog opažanja analiziraju spoljašnje i unutrašnje činioce koji ga određuju;
- gledaju i analiziraju reverzibilne slike, i na konkretnim primjerima prepoznaju različite geštalt zakonitosti opažanja (konstantnost, kontekst, kontrast, blizina, sličnost, dobra forma, zajednička sudbina, zatvorenost);
- pogledaju video o optičkim iluzijama, preporučite rješenja da se one otklone (primjeri iz svakodnevnog života);
- povezuju znanje iz oblasti percepcije sa znanjem iz likovne umjetnosti i pripremaju projektni rad na temu „Iluzija u umjetnosti“;
- rade testove pažnje (primjer testa papir olovka ili online testovi);
- analiziraju uzroke kolebanja i slabljenja pažnje kod učenika i osmišljavaju preporuke za njeno poboljšanje kako za učenike, tako i za nastavnike i roditelje.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T2 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Učenik će moći da objasni proces učenja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni značaj učenja za opstanak i razvoj čovjeka;
- uporedi načela osnovnih oblika učenja: a. klasičnog uslovljavanja; b. instrumentalnog uslovljavanja; c. učenja po modelu; d. učenja uviđanjem;
- identifikuje pozitivni i negativni transfer u školskom učenju;
- primjeni znanja o stilovima učenja i načinima da se otkloni „zasićenje“ u učenju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- oblici učenja: klasično uslovljavanje; instrumentalno uslovljavanje; učenje po modelu; učenje

- uviđanjem;
- transfer učenja;
- faktori koji utiču (unapređuju ili remete) procese učenja.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju o značaju učenja za opstanak i razvoj čovjeka;
- grupno analiziraju i predstavljaju osnovne eksperimentalne nalaze: klasičnog uslovljavanja (Pavlov); instrumentalnog uslovljavanja (Torndajk; Skinner); učenja po modelu (Bandura); učenja uviđanjem (Keler);
- gledaju video zapise najpoznatijih eksperimenata iz oblasti psihologije učenja i diskutuju o postavci i nalazima;
- kritički procjenjuju zastupljenost verbalnog i praktičnog učenja u školskom učenju;
- prepoznaju različite oblike učenja u primjerima iz svakodnevnog života i diskutuju o primjerima pozitivnog i negativnog transfera i ličnim strategijama (stilovima) učenja, izrađuju mapu učenja;
- na osnovu iskustva u dosadašnjem školovanju opredjeljuju se za jednu od teorija transfera (sličnih elemenata ili generalizovanog znanja).

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Učenik će moći da objasni procese pamćenja i zaboravljanja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni značaj pamćenja i zaboravljanja za opstanak i razvoj čovjeka;
- objasni manifestacije pamćenja (prepoznavanje, reprodukcija, ušteda pri ponovnom učenju);
- uporedi vrste pamćenja (čulno, kratkoročno i dugoročno pamćenje);
- opiše uslove tokom kojih se informacija iz kratkoročnog prevodi u dugoročno pamćenje i ulogu aktivnog učenja;
- opiše proces (Ebbinghausovu krivulju zaboravljanja) i uslove zaboravljanja (teorije zaboravljanja);
- na osnovu znanja o pamćenju i zaboravljanju preporučuje strategije za postizanje boljih rezultata u školskom učenju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- pamćenje (manifestacije pamćenja; vrste pamćenja);
- zaboravljanje (proces i uslovi zaboravljanja).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju o značaju pamćenja i zaboravljanja za opstanak i razvoj čovjeka;
- ispituju različite manifestacije pamćenja: prepoznavanje, reprodukcija, ušteda pri novom učenju (pamćenje smisaonog gradiva, pamćenje besmislenih slogova, asocijacije i slično);
- shematski predstavljaju model pamćenja po Atkinsonu i Šifrinu;
- navode primjere za različite vrste dugoročnog pamćenja;
- navode primjere o upotrebi mnemotehnika u sopstvenom iskustvu pamćenja školskog gradiva;
- na osnovu sopstvenog iskustva analiziraju tezu da je pamćenje rekonstrukcija a ne reprodukcija (ili prikazati primjer iz psihološke prakse);
- učestvuju u eksperimentu o transformaciji zapamćenog materijala u procesu retencije i

- diskutuju o nalazima;
- predstavljaju Ebbinghausovu krivu zaboravljanja i diskutuju o sadržajima koje najbrže zaboravljaju;
- predlažu mjere za smanjenje aktivnog zaboravljanja kod školskog učenja;
- samostalno izvode principe uspješnog pamćenja (dugoročnog zadržavanja).

c) Broj časova realizacije (okvirno): T2 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Učenik će moći da objasni proces mišljenja i rješavanja problema.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni značaj mišljenja za opstanak i razvoj čovjeka;
- objasni proces rješavanja problema mišljenjem i ulogu mentalne usmjerenosti;
- razlikuje konkretno – apstraktno; konvergentno – divergentno; induktivno – deduktivno mišljenje;
- objasni proces (faze) stvaralačkog mišljenja;
- vrednuje ulogu pojedinih osobina stvaraoaca za proces stvaranja;
- na osnovu znanja o mišljenju i procesu rješavanja problema formira preporuke za postizanje boljih rezultata u školskom učenju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- mišljenje;
- faze rješavanja problema mišljenjem;
- vrste mišljenja;
- stvaralačko mišljenje;
- karakteristike stvaraoaca.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pronalaze ili osmišljavaju primjere aktivnosti i zadataka koji angažuju različite vrste mišljenja;
- rješavaju logičke zadatke i uviđaju značaj mentalne usmjerenosti za rješavanje problema;
- povezuju znanje o razlici konkretnog i apstraktnog mišljenja sa nalazima Kelerovih eksperimenata i diskutuju o razlici u mišljenju čovjeka i antropoidnih majmuna;
- rješavaju probleme koji angažuju konvergentno i divergentno mišljenje i uočavaju razlike;
- na primjerima iz nauke ili umjetnosti, prate i analiziraju tok i proces stvaralačkog rješavanja problema: preparacija, inkubacija, iluminacija i verifikacija;
- na primjeru životnog puta nekog stvaraoaca analiziraju ulogu ličnih i sredinskih činilaca za stvaralaštvo (pogledati dokumentarni film o nekom stvaraoцу);
- diskutuju i donose preporuke kako je moguće unaprijediti proces mišljenja i rješavanja problema.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T2 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Učenik će moći da ocjeni značaj inteligencije za snalaženje u novim životnim situacijama.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni pojam i funkciju inteligencije;
- uporedi različite pristupe u shvatanju strukture inteligencije (opšta sposobnost; posebne sposobnosti; različite inteligencije);

- kroz primjere objasni uticaj bioloških i sredinskih činilaca na razvoj inteligencije;
- shematski prikaže i objasni raspodjelu inteligencije u populaciji;
- kritički analizira načine mjerenja inteligencije;
- objasni ulogu različitih vrsta inteligencije za uspjeh u različitim područjima života.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- inteligencija (struktura inteligencije; činioci razvoja);
- mjerenje inteligencije.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na primjerima zadatih testova inteligencije upoznaju različite tipove zadataka (verbalni – neverbalni tipovi zadataka) i diskutuju o prirodi i strukturi inteligencije (opšta sposobnost; više posebnih sposobnosti);
- opredjeljuju se za jedno od stanovišta o strukturi inteligencije i argumentuju svoj stav;
- diskutuju o udjelu nasljednih i sredinskih činilaca u razvoju inteligencije;
- debatuju na temu „Uspjeh u školi – sposobnost ili marljivost“
- diskutuju o značaju pojedinih vrsta inteligencije za uspješnost u određenoj vrsti posla (npr. verbalna sposobnost je važna za ...) i važnosti usmjeravanja (izbor zanimanja i sl.);
- analiziraju način kako se inteligencija raspoređuje u populaciji i raspravljaju o različitim mogućnostima uspjeha (raspravljaju o djeci sa posebnim obrazovnim potrebama; smetnjama u intelektualnom razvoju; ukazuju na njihove sposobnosti; daju ideje za nediskriminaciju, toleranciju, prihvatanje različitosti...);
- preispituju kulturnu pristrasnost postojećih testova inteligencije.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Učenik će moći da opiše različita emocionalna stanja kod čovjeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni ulogu i način ispoljavanja emocija;
- razlikuje osnovne (primarne) i složene (sekundarne) emocije;
- objasni nastanak (fiziološka i kognitivna teorija) i funkciju emocija (adaptivna i komunikaciona funkcija);
- objasni ulogu emocionalne inteligencije i važnost kontrole i upravljanja vlastitim emocijama;
- razlikuje raznovrsne tehnike upravljanja emocionalnim ispoljavanjem.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- emocije (vrste emocija, funkcije emocija, teorije emocija);
- emocionalna inteligencija;
- empatija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- gestovima, facijalnom ekspresijom i tjelesnim stavom iskazuju različita emotivna stanja, ostali ih prepoznaju;
- navode i analiziraju vlastite emocije, povezuju ih s okolnostima i sl.: kako pojedine emocije

- prepoznaju kod sebe, kako kod drugih ljudi (komunikativna vrijednost emocija);
- daju primjere za osnovne emocije: objašnjavaju fiziološki i kognitivni momenat i najčešće manifestacije;
- pronalaze primjere složenih emocija i prepoznaju od kojih osnovnih emocija su sačinjene;
- pronalaze i predstavljaju prikaz određenog emocionalnog stanja u umjetnosti (književnost, muzika, likovni radovi);
- opredjeljuju se za određenu teoriju (Džems – Langeova, Kenon Bardova, Šahter Singerova i Lazarusova) o nastanku emocija i argumentuju svoj stav;
- diskutuju o prihvatljivom i neprihvatljivom ispoljavanju vlastitih i tuđih emocija;
- istražuju i predstavljaju uobičajene i poželjne mehanizme kontrole emocija, smišljaju sopstvene mehanizme adekvatnog izražavanja emocija; uče se toleranciji, prihvatanju različitosti;
- diskutuju o značaju emocionalne inteligencije za uspjeh u životu, kao i o značaju empatije za život u demokratskoj kulturi.

d) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P3.

Obrazovno-vaspitni ishod 11

Učenik će moći da navede osnovne vrste motiva i objasni ulogu motivacije.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- nabroji vrste motiva i objasni ulogu motivacije u ponašanju pojedinca;
- razlikuje osnovna obilježja bioloških, socijalnih i ličnih motiva;
- ocijeni ulogu prosocijalnih motiva i značaj altruističkog ponašanja u savremenom svijetu;
- prikaže hijerarhiju potreba (od nižih ka višim) i značaj zadovoljenja svih potreba za nesmetan i potpun razvoj pojedinca;
- objasni međuzavisnost emocija, motivacije i ponašanja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- motivi (vrste motiva);
- teorije motivacije.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- navode primjere različitih oblika ponašanja čovjeka i pokušavaju da odrede vrste motiva koji mogu stajati u osnovi takvog ponašanja (koji motivi mogu objasniti istrajno učenje), prepoznaju sopstvene motive, uticaje na formiranje motiva, ulogu motiva u njihovim životima, kojim ciljevima su oni usmjereni, povezuju s prethodnim temama: sposobnosti, emocije i sl.
- na konkretnom primjeru objašnjavaju i predstavljaju hijerarhiju motiva, analiziraju povezanost svih potreba (motiva) kod čovjeka;
- u grupama razvijaju model uspješne motivacije po izboru: školovanje, sportski rezultati, profesionalni život i sl.
- kreiraju motivacione poruke;
- analiziraju razlike između homeostatičkih i nehomeostatičkih motiva i navode efekte čulne i socijalne deprivacije po mentalno zdravlje čovjeka;
- iznose vlastite primjere altruističkog ponašanja i/ili pronalaze primjere u okruženju (npr. emisija „Dobro u ljudima“).

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

<p>Obrazovno-vaspitni ishod 12 <i>Učenik će moći da prepozna i objasni stanja izazvana frustracijom, konfliktom i/ili stresom.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opiše stanje frustracije i stresa, njihove izvore i posljedice po zdravlje; – objasni ulogu subjektivne procjene situacije na doživljaj frustracije i stresa; – navede uslove javljanja psiholoških konflikata (tipove konflikata); – kritički analizira svoje reakcije na frustraciju; – navede simptome stresa, uslove javljanja, negativne i pozitivne posljedice; – predloži konstruktivne strategije za prevazilaženja frustracija i stresa.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – frustracije; – psihološki konflikt; – stres (eustres, distres). <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuju situacije kad im je put do nekoga cilja bio blokiran (frustracija); način na koji su reagovali i kako su mogli reagovati (konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na frustraciju); – navode primjere za vrste konflikata, na vlastitom primjeru objašnjavaju kako bi primijenili konstruktivan model prevazilaženja konflikata; koje bi metode i tehnike primijenili i sl.; – navode za njih stresne situacije (što je izazvalo stres) i načine prevazilaženja stresa (kako su se osjećali, šta su radili i sl.); analiziraju različite životne situacije i stepen izloženosti stresu u njima; zajednički razvijaju strategije za uspješno prevazilaženje stresa; – gledaju snimke Maršmelou eksperimenta i diskutuju o visokoj frustracionoj toleranciji i samokontroli kao prediktoru uspjeha u životu; – identifikuju izbjegavajuće strategije (zloupotreba psihoaktivnih supstanci, prisilna ponašanja, nasilje) za prevazilaženje stresa i diskutuju o njihovoj zastupljenosti kod omladine. <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P3.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 13 <i>Učenik će moći da odredi osnovne karakteristike i načine ispitivanja ličnosti.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi osnovne karakteristike: osobenost, cjelovitost, dosljednost ličnosti; – kod sebe i drugih prepozna i opisuje: pojedine crte ličnosti, određene osobine temperamenta, osobine karaktera, ja (svijest o sebi), tip ličnosti; – opisuje metode i tehnike za ispitivanje ličnosti; – primjenjuje stečeno znanje u postupcima samospoznaje.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – struktura ličnosti; – individualne razlike; – metode i tehnike ispitivanja ličnosti. <p>b) Aktivnosti učenja</p>

<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju značenje osnovnih karakteristika pojma ličnost: osobenost, jedinstvenost, neponovljivost, dosljednost... (po čemu su posebni, a po čemu se razlikuju od drugih); – kroz samospoznaju predstavljaju pojedine crte ličnosti, osobine temperamenta, osobine karaktera, ja (svijest o sebi), tipove ličnosti; – učestvuju u demonstraciji primjene neke od projektivnih tehnika; – analiziraju ličnost junaka književnih djela koristeći znanja o karakteristikama ličnosti; – analiziraju neku od studija slučaja Sigmunda Frojda (nadareni učenici). <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 14 <i>Učenik će moći da predstavi različite teorijske pristupe ličnosti.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava osnovne postavke različitih teorijskih pristupa ličnosti; – upoređuje različite teorijske pristupe ličnosti (psihoanalitički, bihejvioristički, humanistički, teorije crta ličnosti, socijalno-analitički i dr.).
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – teorije ličnosti; – psihoanaliza, bihejviorizam... <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – predstavljaju i diskutuju osnovne postavke teorija ličnosti; – upoređuju i kritički vrednuju pojedine postavke različitih teorijskih pristupa (npr. uloga nesvjesnog; uloga socijalnih činilaca; samoostvarenje i slično). <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 15 <i>Učenik će moći da objasni doprinos bioloških, psiholoških i socijalnih faktora razvoju zrele i samoostvarene ličnosti.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni interakciju bioloških, psiholoških i socijalnih faktora u razvoju ličnosti, posebno ulogu ranog učenja i aktivnosti jedinke; – opiše obilježja kognitivnog, emocionalnog, socijalnog razvoja pojedinca, prepozna ih na primjerima i objasni specifičnosti shvatanja razvoja kao stupnjevitog procesa (Pjaže; Erikson); – objasni proces socijalizacije i analizira ulogu pojedinih agenasa socijalizacije (ulogu porodice, ulogu vršnjaka, škole i sl.) u vlastitom razvoju; – navede pokazatelje zrelosti.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvoj ličnosti (aspekti i nivoi razvoja ličnosti); – socijalizacija ličnosti;

- zrelost ličnosti, integritet ličnosti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na primjerima analiziraju faktore razvoja ličnosti (biološke, socijalne, uloge aktivnosti jedinke);
- na primjeru feralne djece diskutuju o značaju sredinskog uticaja i senzitivnih perioda u razvoju;
- predstavljaju aspekte razvoja ličnosti, npr. kognitivni razvoj prema Pijaževim stupnjevima; psihosocijalni razvoj prema Eriksonu;
- procjenjuju da li su i u kojoj mjeri su razriješili aktuelnu razvojnu krizu identiteta;
- na sopstvenom primjeru razmatraju ulogu porodice, škole i drugova/dругarica u razvoju ličnosti;
- na osnovu primjera (biografskih podataka) raspravljaju o pojmu zrele ličnosti;
- određuju vlastiti stepen zrelosti na osnovu samoprocjene izraženosti crta samoaktualizovane ličnosti, a prema Maslovu.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P3.

Obrazovno-vaspitni ishod 16

Učenik će moći da objasni važnost zadovoljenja ličnih motiva i ulogu mehanizama odbrane u očuvanju slike o sebi.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni dinamiku ličnosti;
- ocijeni važnost zadovoljenja ličnih motiva (potreba za identitetom, potreba za ljubavlju, potreba za poštovanjem i ugledom, motiv za postignućem i motiv za samopotvrđivanjem);
- objasni ulogu mehanizama odbrane;
- na primjerima prikazuje karakteristično ispoljavanje pojedinih mehanizama odbrane;
- procijeni, kada su mehanizmi odbrane korisni, a kada su štetni po mentalno zdravlje pojedinca.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- dinamika ličnosti (lični motivi);
- mehanizmi odbrane.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju formiranje identiteta u adolescenciji i razvoj pojma o sebi;
- objašnjavaju samopoštovanje i samopouzdanje na primjerima iz vlastitog života te raspravljaju o važnosti pozitivne slike o sebi;
- u vlastitom iskustvu pronalaze situacije koje su kod njih izazivale frustraciju, opisuju događaje, svoja osjećanja kao i načine reagovanja, razlikuju konstruktivne i nekonstruktivne oblike ponašanja i razvijaju modele adaptibilnih reakcija;
- u svakodnevnom životu ili u literaturi/filmu identifikuju primjere različitih mehanizama odbrane.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T1 + P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 17

Učenik će moći da razlikuje normalno od neprilagođenog i poremećenog ponašanja, i predloži adekvatne oblike preventivnog ponašanja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni pristupe u poimanju „normalnosti“;
- opisuje psihičke probleme (poremećaji u ponašanju) i osnovne psihičke poremećaje (poremećaji duševnog života) te objasni vrste tretmana;
- navede izmijenjena stanja svijesti (san, hipnozu, parapsihološke pojave);
- objasni uticaj psihičkih bolesti na različite aspekte života pojedinca i porodice;
- navodi primjere stigmatizacije i potrebe razvijanja tolerantnog odnosa prema psihički oboljelim osobama;
- navodi preventivne i kurativne mjere koje doprinose očuvanju psihičkog zdravlja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitanog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- normalnost, devijantnost;
- neprilagođena ponašanja i poremećaji ponašanja;
- poremećaji duševnog života;
- prevencija i liječenje.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju o pojmu normalnosti/nenormalnosti;
- povezuju temu teorije ličnosti s psihoterapijskim pristupima;
- u grupama istražuju i predstavljaju najčešće manifestacije neprilagođenog ponašanja, poremećaja u ponašanju, analiziraju uzroke i prave program mjera prevencije;
- navode primjere neuroza, psihoza, psihopatija, bolesti zavisnosti koje su npr. gledali u filmovima, čitali u književnim djelima i sl.;
- diskutuju o odnosu „većine“ prema osobama s neurozama, psihozama, psihopatijama, bolestima zavisnosti i sl. ;
- predlažu načine kako oni i/ili zajednica mogu doprinijeti pozitivnim promjenama, ali i negativnim (stigmatizacija, odbacivanje i slično);
- ocjenjuju uslove u kojima danas odrastaju mladi s obzirom na mogućnost pojave neprilagođenih oblika ponašanja;
- istražuju i predstavljaju dostupne usluge za tretman osoba s bolestima zavisnosti, psihičkim poremećajima i neprilagođenim ponašanjima;
- povezuje znanja o snu i hipnozi sa psihoanalitičkom terapijom.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T2 + P4.

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Program psihologije obuhvata: obavezni i izborni dio programa, realizuje se teorijski, iskustveno/praktično (kroz vježbe). Obavezni dio programa obuhvata 58 časova i jednak je za sve učenike i sve škole. Preostalih 12 časova planira svaka škola (nastavnik) polazeći od potreba

sopstvenih učenika. Za realizaciju izbornog dijela programa predložene su tri teme, od kojih nastavnik može da realizuje jednu ili više predloženih izbornih tema ili će izabrati neke druge, potrebnije učenicima.

Predložene teme i ishodi učenja su:

Komunikacija

Učenik će moći da:

- objasni ulogu, funkciju, cilj, značaj, elemente komunikacije;
- razlikuje karakteristike verbalne i neverbalne komunikacije;
- primjenjuje oblike konstruktivne i nenasilne komunikacije: aktivno slušanje, parafraziranje i sl.

Psihologija mase i grupe

Učenik će moći da:

- razlikuje društvene grupe prema njihovim psihološkim karakteristikama (nestrukturirana – strukturirana; mala – velika; formalna – neformalna; referentna – nereferentna; primarna – sekundarna...)
- opiše karakteristike ponašanja pojedinca u masi;
- objasni strukturu grupe i grupne procese;
- ocijeni značaj pojedinih društvenih grupa za lični i društveni razvoj.

Stavovi, predrasude i vrijednosti

Učenik će moći da:

- objasni pojam i komponente stava (kognitivnu, emocionalnu, konativnu);
- ocijeni ulogu: predrasuda, stereotipa, vrijednosti;
- objasni faktore formiranja i mijenjanja stavova.

Pregled predloženog broja časova (teorijska nastava i vježbe) prema oblastima.

Teme	Teorijski	Vježbe	Ukupno
Predmet i metode psihologije	2	3	5
Osnove psihičkoga života i razvoja	2	4	6
Psihički procesi	10	18	28
Ličnost i psihičko zdravlje	5	14	19
Izborne teme	4	8	12
Ukupno	23	47	70

Metode i oblici nastave učenja

U realizaciji programa obezbijediti da učenici predviđene sadržaje usvajaju aktivno, prepoznaju i primjenjuju u vlastitom životu: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem znanja i informacija; sistematizacijom i prezentacijom sadržaja; radom u paru i u grupi.

Kako bi se pored saznanjnih ciljeva realizovali i procesni ciljevi, prije svega sposobnosti učenja, rješavanja problema, kreativnog i kritičkog mišljenja i osobine kao što su inicijativnot, odgovornost,

tolerancija, smisao za saradnju i timski duh u realizaciji programa preporučuje se primjena aktivnih i interaktivnih metoda nastave/učenja:

- samostalno čitanje i analiza psiholoških sadržaja (naučnih publikacija, rasprava, članaka i slično);
- samostalno pisanje eseja (obrada određene teme);
- argumentovana rasprava o pojedinim psihološkim pitanjima;
- grupni istraživački zadaci.

Za realizaciju programa i pripremanje nastave korisno je konsultovati priručnike:

- „**Psihologija 2**” Priručnik za nastavnike, <https://www.zuns.me/product/g2-09b-psihologija>
- „**Pojedinac u grupi**” Priručnik za nastavnike, <https://www.zuns.me/product/i-04a-pojedinac-u-grupi>

Za pripremanje učenika za polaganje maturalnog ispita korisno je konsultovati Ispitni katalog za predmet psihologija.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, Članom 12 definiše način prilagođavanja nastave i učenja učenicima s posebnim obrazovnim potrebama koji se školuju po Programu uz obezbjeđivanje dodatnih uslova, pomagala i stručne pomoći u gimnazijskom obrazovanju.

U zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, sposobnosti i potreba učenika, individualni program omogućava mijenjanje, prilagođavanje i individualizaciju metodike kojom se sadržaji realizuju.

Primjer: za učenika bez ostatka vida škola treba da u saradnji s Resursnim centrom Podgorica obezbijedi udžbenike na Brajevom pismu, elektronske udžbenike, omogući siguran i bezbjedan prostor, bez barijera i sl.

Više informacija možete naći na sajtu: <http://www.skolskiportal.edu.me>

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Zakonom o gimnazijskom obrazovanju u Članu 44 predviđa da se nadarenim učenicima može omogućiti kraći rok za izvršavanje obaveza iz obrazovnog programa. U tom smislu potrebno je pružiti podršku učenicima u vidu sugestija za individualno savladavanje gradiva, upućivanjem na udžbenike, priručnike i drugu literaturu. Omogućiti im kontakte i saradnju sa afirmisanim stručnjacima i mentorima za oblast u kojoj pokazuju darovitost i ambiciju.

Za učenike koji pokazuju posebni afinitet za oblast psihologije, nastavnici će prilagoditi metode i oblike rada, omogućiti uključivanje u dodatnu nastavu i pružiti druge oblike individualne i grupne pomoći u skladu sa posebnim programom. Primjer: učenika koji pokazuje naročiti afinitet za oblast psihologije nastavnik može usmjeriti u pravcu temeljnijeg proučavanja određenog psihološkog problema (upućivanjem na relevantne izvore informacija, pružanjem podrške prilikom osmišljavanja i sprovođenja adekvatnog istraživanja, kao i u pisanju izvještaja i prezentaciji rezultata).

Važno je postaviti ih i u ulogu edukatora, da kontinuirano dijele svoja znanja i osjećaju se prihvaćenim promotorima istog, da svojim vršnjacima predstavljaju svoja interesovanja i strategije sticanja znanja i vještina. Tako bi mogli koordinirati u istraživačkim grupama za projekte koji su usmjereni na saradnju sa zajednicom. Preporuka je da se nadarenoj djeci postavljaju pitanja i zadaci koji se rješavaju angažovanjem misaonih aktivnosti višeg reda (koje uključuju divergentnost u mišljenju), te da realizuju projekte interdisciplinarnog karaktera, tražiti im savjete i konstantno pružati povratne informacije.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPIITNIH ISHODA

Polazeći od ciljeva predmeta Psihologija: usvajanje **znanja** iz različitih oblasti psihologije (opšte, razvojne, socijalne psihologije, psihologije ličnosti); razvijanje **kognitivnih sposobnosti i vještina** (prikupljanja i analiziranja podataka i informacija, razvijanje sposobnosti rješavanja problema, kreativnog i kritičkog mišljenja); razvijanje **osobina, stavova i vrijednosti** (odgovornost, inicijativnost, saradnja, tolerantost), utvrđeni su sljedeći elementi i kriterijumi praćenja i vrednovanja napredovanja učenika u nastavi psihologije:

a) Elementi praćenja učenika u nastavi

Shodno ciljevima, predmet praćenja, provjeravanja i vrednovanja u nastavi predmeta Psihologija su:

- **znanje, uključujući i kognitivne sposobnosti i vještine:** prikupljanja, analiziranja i interpretiranja informacija, rješavanja problema, kreativno i kritičko mišljenje;
- **učenje i odnos učenika prema predmetu,** što uključuje zalaganje na času, inicijativnost, odgovornost, saradnju, toleranciju.

b) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja

Nova praksa ocjenjivanja podrazumijeva definisanje jasnih kriterijuma ocjenjivanja. Kriterijumi se utvrđuju polazeći od ishoda programa i **opisuju šta učenik treba da zna, koje vještine i kakve oblike ponašanja treba da pokaže kako bi zavrijedio određenu ocjenu.** Kriterijumsko ocjenjivanje treba da odgovori na pitanje *koliko je učenik postigao u odnosu na predviđeni kriterijum i to za svaki od ranije utvrđenih elemenata ocjenjivanja, za: znanje, vještine i ponašanje učenika.*

Kriterijumi koji se odnose na znanje i kognitivne vještine

Kako bi se organizovalo učenje, praćenje, provjeravanje i vrednovanje znanja potrebno je razlikovati postignuće učenika **na tri nivoa.**

OPŠTI KRITERIJUMI OCJENJIVANJA ZNANJA

Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
POZNAVANJE ČINJENICA I INFORMACIJA U MANJE-VIŠE IZVORNOM OBLIKU (činjenično znanje, poznavanje i osnovno razumijevanje činjenica, podataka, definicija...)	UTVRĐIVANJE RELACIJA MEĐU ELEMENTIMA ZNANJA - ZAKLJUČIVANJE (analiza, izdvajanje elemenata i utvrđivanje odnosa među njima: poređenje, razlikovanje,	LIČNI, AUTONOMAN ODNOS UČENIKA PREMA SADRŽAJU KOJI UČI (primjena, analiza i sinteza: vrednovanje i selekcija, opredjeljivanje, primjena u novim

	povezivanje, klasifikovanje; odrediti uzroke i posljedice)	okolnostima (u novoj situaciji), transformacija u novi oblik, novu cjelinu i sl.)
--	---	---

Kada utvrđuje kriterijume učenja i ocjenjivanja znanja učenika, nastavnik polazi od opštih kriterijuma ocjenjivanja znanja (vidi prethodnu tabelu) i konkretan obrazovno-vaspitni ishod, zajedno sa ishodima učenja, raspoređuje na tri nivoa kao u sljedećem primjeru:

Primjer izrade kriterijuma ocjenjivanja znanja za predmet Psihologija

Obrazovno-vaspitni ishod:

Na kraju učenja učenik će moći da razlikuje normalno od neprilagođenog i poremećenog ponašanja, kao i da predloži adekvatne oblike preventivnog ponašanja.

Kriterijumi ocjenjivanja

I nivo zahtjeva	II nivo zahtjeva	III nivo zahtjeva
POZNAVANJE ČINJENICA I INFORMACIJA U MANJE - VIŠE IZVORNOM OBLIKU	UTVRĐIVANJE RELACIJA MEĐU ELEMENTIMA ZNANJA - ZAKLJUČIVANJE	LIČNI, AUTONOMAN ODNOS UČENIKA PREMA SADRŽAJU KOJI UČI
<ul style="list-style-type: none"> – Učenik NAVODI i OBJAŠNJAVA kriterijume za razlikovanje normalnog i nenormalnog ponašanja; – NABRAJA osnovne oblike neprilagođenih i poremećenih oblika u ponašanju; – OPISUJE pojedine oblike neprilagođenog ponašanja uz navođenje primjera iz udžbenika. 	<ul style="list-style-type: none"> – Na konkretnim primjerima učenik RAZLIKUJE normalno od nenormalnog ponašanja; – uz određene oblike neprilagođenog i poremećenog ponašanja POVEZUJE adekvatne načine prevencije i liječenja; – pojedine oblike neprilagođenog ponašanja KLASIFIKUJE po dimenziji E-I (ekstraverzija – introverzija). 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenik OCJENJUJE uslove u kojima danas odrastaju mladi s obzirom na mogućnost pojave neprilagođenih oblika ponašanja; – PREDLAŽE načine kako on/ona i/ili zajednica mogu doprinijeti pozitivnim promjenama, ali i negativnim (sigmatizacija, odbacivanje i slično); – RAZVIJA sistem preventivnih mjera u školi uz argumentaciju njihove efikasnosti.

Kriterijumi koji se odnose na učenje i odnos učenika prema predmetu

Odnos učenika prema predmetu i obavezama (ogleda se kroz redovnost prisustvovanja časovima; kroz redovnost izrade domaćih i drugih zadataka; kroz zalaganje i učešće u raspravama na času; kroz nivo saradnje sa drugim učenicima npr. tokom grupnog rada; kroz pokazanu zainteresovanost za predmetne sadržaje i aktivnosti učenja; kroz pokazani stepen inicijative i slično).

Kriterijumi koji se odnose na učenje i odnos učenika prema predmetu su opšti i važe uz sve obrazovno-vaspitne ishode programa. U tabeli su dati opšti elementi, a od nastavnika se očekuje **da sa učenicima dogovori konačne kriterijume učenja i odnosa učenika prema predmetu.**

Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
<ul style="list-style-type: none"> – rijetko se uključuje u diskusiju na času; – zadatke završava tek nakon upozorenja na moguće negativne posljedice i često uz pomoć drugih učenika; – povremeno se uključuje u rad tima. 	<ul style="list-style-type: none"> – povremeno zainteresovan i aktivan na časovima; – povremeno postavlja pitanja i povremeno daje prijedloge na času; – izvršava obaveze i radi domaće zadatke; – povremeno mu je potrebno skrenuti pažnju na neke propuste; – prihvata prijedloge drugih u timu i daje svoj doprinos timskom radu. 	<ul style="list-style-type: none"> – gotovo uvijek je zainteresovan i aktivno uključen u sve aktivnosti na času; – često postavlja pitanja, ima inicijativu i konstruktivne prijedloge na času; – samostalno i na vrijeme izvršava obaveze, radi domaće zadatke; – aktivno učestvuje u komentarima svojih radova i radova drugih na času i kritički ih procjenjuje; – rado saraduje u timu, daje prijedloge za rješavanje problema i pomaže drugima.

c) Obaveze učenika

Tokom realizacije programa Psihologija od učenika se očekuje:

- aktivno učešće u diskusijama i zalaganje na času;
- izrada i prezentacija jednog samostalnog zadatka (eseja);
- učešće u timskoj izradi jednog istraživačkog zadatka;
- izrada dva samostalna domaća zadatka;
- izrada kontrolnih zadataka i testova.

d) Oblici praćenja i provjeravanja

Praćenje i provjeravanje učenika obavlja se na osnovu:

- praćenja redovnosti, učešća u diskusijama i zalaganju na času;
- realizacije i prezentacije samostalnog rada - eseja;
- realizacije zajedničkog istraživačkog zadatka;
- rješavanja testova, kontrolnih zadataka.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

Resursi za realizaciju predmetnog programa

a) Materijalni uslovi, standardi i normativi

Uspješna realizacija programa podrazumijeva:

- stručno-predmetnu osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje sadržaja programa i predmeta učenja);
- metodičko-didaktičku osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje savremenih metoda učenja i oblika rada sa učenicima);
- efikasnu komunikaciju sa učenicima;
- motivisanost za rad sa mladima u školi i van nje;
- opremljenost učionice u skladu sa zahtjevima savremenih metoda i oblika rada (mogućnost rada u grupama, u paru, individualnog rada);
- opremu za demonstracije i vježbe (računar sa projektorom);
- udžbenik i priručnik za realizaciju programa.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Profesor psihologije može biti lice koje je u toku univerzitetskoga obrazovanja steklo zvanje: diplomirani psiholog (240 ECTS) ili jedno od sljedećih zvanja:

- diplomirani psiholog,
- diplomirani školski psiholog – pedagog,
- profesor psihologije,
- diplomirani klinički psiholog,
- diplomirani industrijski psiholog.

LITERATURA

- Trebješanin Žarko, Lalović Zoran, (2017) **“Psihologija 2”** Udžbenik za drugi razred gimnazije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica.
- Lalović Zoran, Trebješanin Žarko, (2007) **“Psihologija 2”** Priručnik za nastavnike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica.

Dodatna literatura za učenike:

1. Adler, A.: *Poznavanje čoveka*, Matica srpska, Novi Sad, 1989.
2. Erikson, E.: *Identitet i životni ciklus*, Beograd, 2008.
3. Frankl V.: *Zašto se niste ubili*, Beograd, 1994.
4. From, E.: *Čovjek za sebe*, Naprijed, Zagreb, 1980.
5. Frojd, S.: *Uvod u psihoanalizu*, Podgorica, 2006.
6. Jalom I., *Kad je Niče plakao*, Plato, Beograd, 2001.
7. Jung K.G., *Dinamika nesvesnog*, Novi Sad, 1996.
8. Mandić, T.: *Komunikologija (psihologija komunikacije)*, Clio, Beograd, 2003.
9. Popadić D.: *Pametniji NE popušta*, Beograd, 1998.
10. Rodžers, K.: *Kako postati ličnost*, Nolit, Beograd, 1988.

Literatura za nastavnike:

1. Berger J.: *Psihodijagnostika*, Beograd, 2004.
2. Biro M.: *Klinička psihologija*, Beograd – Zagreb, 1998.

3. Erić Lj.: *Psihoterapija*, Beograd, 2006.
4. Havelka N.: *Socijalna percepcija*, Beograd, 2001.
5. Hol, K., Lindzi, G.: *Teorije ličnosti*, Nolit, Beograd, 1983.
6. Hrnjica, S.: *Zrelost ličnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1992.
7. Kaprara Đ.V., Cervone D.: *Ličnost – determinante, dinamika i potencijali*, Beograd, 2003.
8. Kreč, D., Kračfild, R., Balaki, E.: *Pojedinac u društvu*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
9. Maslov, A.: *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd, 1982.
10. Radonjić S., *Opšta psihologija II*, Beograd, 1998.
11. Rot, N.: *Opšta psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2010.
12. Rot, N., Radonjić, S.: *Psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
13. Rot, N.: *Osnovi socijalne psihologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008.
14. Rot, N.: *Psihologija grupa*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.
15. Stanulović, Kapor N., *Na putu ka odraslosti*, Beograd, 2007.

Predmetni program **Psihologija** za II razred opšte gimnazije, uradila je Komisija u sljedećem sastavu:

Dr Jelena Mašnić, predsjednica
Mr Zoran Lalović, član
Dijana Janković, članica

U izradi Predmetnog programa korišćeni su raniji predmetni programi iz psihologije. Pored naših, u izradi Predmetnog programa konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu, a to su: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **PSIHOLOGIJA** za II razred opšte gimnazije.